

RESİM SANATINDA GELENEKSEL TEMALARIN ETKİSİ

THE INFLUENCE OF THE TRADITIONAL SUBJECTS IN ART OF PAINTING

Dr. Burcu Arıcı

Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Öğretim Görevlisi
burcuarici@yahoo.com

“Yöresel etkilerle biçimlenmiş ama evrensel bir yanıolan geleneklerin yaşamsal bir önemi vardır.

Çünkü onlar biz insanları birbirimize bağlamaktadır.” *Lee White*

ÖZET

Resim sanatında, geçmişten günümüze uzanan bir süreçte, ülkelerin geleneksel ve kültürel öğelerinden etkilenerek sanat eserleri yaratmış bir çok sanatçı vardır. Kişilerin Amerikan, Alman, Kızılderili veya kuzeyden, doğudan, batıdan olmasının hiç önemi yoktur. Önemli olan insanların aynı ümit, aynı acı, aynı sevinç ve aynı korkularının kültür varlıklarının içinde yer almasıdır.

Bu değerlendirmede: Hem Türkiye’den hem de dünyanın 5 kıtasından örneklerle folklorik değerlerin yani geleneksel temaların etkisiyle resim yapmış ressamların tanıtılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelime: resim, geleneksel, kültür varlıkları, folklorik, Yörük

ABSTRACT

In the art of painting, there are lots of artists who paint by the influence of the traditional and cultural factors of their communities during the centuries. The nationality of people who are American, German or Indian is not important. The important point is, to share the same feelings such as expectations, like hope, sadness and joys of the cultures. In this study it is aimed to introduce the artists who paint pictures by using traditional and cultural affects of both from Turkey, Asia, Europe and Australia.

Key words: painting, traditional, cultural beings, folkloric, nomadic Turks.

“Ressamım, Yurdumun taşından toprağından Sürüp gelir nakışlarım. Taşıma toprağıma toz konduranın, Alnını karışlarım.” *Bedri Rahmi Eyüboğlu.*

Resim sanatında, geçmişten günümüze uzanan bir süreçte, ülkelerin geleneksel ve kültürel öğelerinden etkilenecek sanat eserleri yaratmış bir çok sanatçı vardır.

Bu değerlendirmede hem ülkemizden hem de dünyanın beş kıtasından örneklerle folklorik değerlerin yani geleneksel temaların etkisiyle resim yapmış ressamların tanıtılması amaçlanmıştır.

Türk resim sanatında Cumhuriyet sonrası Türk resminde folklorik değerlerin varlık gösterdiği bilinmektedir. Köy elişleri, nakışları, dansların motifleri, Anadolu ev mimarisi Cumhuriyet Kuşağı Türk ressamları tarafından üslup edinilmiştir.

Geleneksel süsleme sanatı ve halk sanatının zengin motiflerinden yola çıkarak özgün bir yorumla ulaşmış Turgut Zaim, Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Fikret Otyam'ın eserlerinde: kültürel öğelerin resim sanatına etkisinde Cumhuriyet Sonrası Türk Resminde geleneksel Türk temalarından yola çıkmış ressamlar olarak yerlerini almışlardır.

Yöresel Türk Resminin kurucularından olan Turgut Zaim, Türk minyatür resminin geometrik ve şematik figür anlayışından hareket ederek, Anadolu insanın yaşamlarından belli anları resimlerinde poz vermiş gibi duran insan ve hayvan figürleri ile anlatmıştır.

“Eski Orta Oyunu gibi seyirlik türü konular ilgi duymuştur. Kararlı ve figüratif bir üslubu vardır” (Tarsuğ 1976: 11-12)

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun kaynağını: Anadolu, Anadolu kadını, Yörük kadını, kilim ve yazma motifleri oluşturmuştur. Yarı, soyut, renkçi bir anlayış içerisinde özgün, hareketli fırça vuruşlarıyla geleneksel süsleme sanatı ve halk sanatının zengin motiflerinden yola çıkarak özgün bir yorumla ulaşmış değerli Türk ressamıdır.

Deformasyon belli başlı ilkesidir. Bu deformasyon, salt figüre özgüdür. Çevreyi deforme etmez. Denizleri, gökleri, kahveleri, gecekonduları değişime uğratmaz. Resimlerinde deforme olmuş figürler ve deforme olmamış fon vardır. (Erol 1984: 52-54)

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun öğrencisi Fikret Otyan Anadolu'nun şahmerdanlarını, kilim

desenlerini değişime uğratmadan tuvale yansıtıırken Anadolu folklorunun, Yörük yaşamının, Yörüklerin tepelik, başlık, hotoz ve nakışlı baş örtülerini, gerçekçi bir üslupla resimlerine aktarmıştır.

Avustralya, Asya, Afrika, Avrupa ve Amerika örneklerine bakıldığında: geleneksel kültürel öğelerden yola çıkarak resimler yapan sanatçıların köklerini kendilerinden sonra gelecek kuşaklara bir deniz feneri gibi yansıttığı görülmektedir.

Düz ve dokulu boyanmış yüzeyler üzerinde semboller kullanarak oluşturduğu resimlerle Aborjin Halk Sanatı ve Çağdaş Aborjin Sanat arasındaki mesafeyi birleştirdiğini söyleyen, Avustralya'nın en önemli Aborjin ressamı GIGER RILEY resimlerinde aborjin mitlerinden sembolik biçimlerden esinlenmiştir (Giger Riley).

Aborjin halk sanatındaki geleneksel renkler arasında ağırlıklı olan sarı, siyah ve kırmızıyı yine aborjin mitleri olan ejderha başlı yılan, aborjin yerlisinde yılan ve papağanda yansıtmıştır.

Aborjin sanatında, süsleme sanatına bakıldığında karşımıza kemik, ahşap, tüy, yün ve boyalar çıkmaktadır. Kaya oymaları, duvar resimleri, seramik, ahşap ve heykel oymacılığı, vücut boyama onların yerel sanatlarını oluşturmaktadır(Caurana, w.:77).

Tüm resimlerinde Hint mitolojisinden etkilenen PAİ LAXMAN yerel giysiler içinde resmettiği "Hintli kadın"ın çevresini Hint stili çizgiler, noktalar ve folklorik motiflerle donatılmıştır (Abrams, Yuki. 118-122)

Yine Hindistan'ın çok renkli, illüstratif bir havası olan yerel, folklorik motiflerinin etkisinin ağırlıklı olduğu günlük yaşamdan anlar yansıtan Sultan Ali'nin resimleri diğer bir örnektir geleneksel temaların resim sanatına etkisine... (Abrams Yuki: 118-120)

İnsan yüzlerinde, yüz hatlarının biçimlendirilişinde Afrika insanının biçimsel özelliklerini vurgulayan Timoh Buraimoh'un; çizgisel, sembolik motiflerin de Afrika geleneklerinden izler yer alır. Renklerdeki canlılık ve parlaklık Afrika günlük yaşamını yansıtırken; "boncuk ve mozaiklerin kullanılması Afrika mistisizminin diğer etkisidir"(Kasfir, L.S; 207).

Zerihun Yetmgeta çalışmalarında çağdaş bir plastik dil kullanırken, Afrika folklorunun renkleri, motifleri, efsanevi elemanları ve sembollerinden esinlenmiştir ve Afrika geleneksel temalarının etkileri de belirgin şekilde görülmektedir. (Kasfir, LS.:207)

Hollandalı Kobra Grubu üyesi Karel Appel'a göre sokaktaki atıklar, çeşitli kültürlerden gelen insanların yaşamlarından ipuçlarıdır ve bu ipuçları onların kültürlerinden, geleneklerinden yansımalarıdır. Appel sokaktaki atıkları, çöplerden toplayarak ürettiği resim, asamblaj, kolaj ve üç boyutlu çalışmaları ile insanlığın kültür ve geleneğini evrensel bakış açısı yorumlamıştır.

Son dönemlerde Plains Kızılderelilerinin kalkanlarından, gömleklerinden ve giysilerinden esinlenerek kumaş, boncuk, deri ve "cast" kağıdıyla kolajlamalar yapan Lee White resimlerinde içinden geldiği Plains kızıldereli kültürünü ele almaktadır(Mc Coy 1986: 1-36).

Plains Kızılderelileri Sanatı: Oklu kirpi tüyleri, hayvan derileri, ahşap toprak boyalar, boynuz ve kemikten oluşan el altında bulunan malzemelerden oluşan bir sanattır.

Kuş tüyü eşyalar, tüylerle süslenmiş başlıklar, oyma çingiraklar, maskeler, tütsü çubukları, boyalı motifler onların sanatını oluşturmaktadır. Sanatları ile yaşamlarının içiçe, ayrılmaz bir bütün olduğu görülmektedir. Lee White, Kızıldereli çanak-çömlek, çadır, dokuma, el sanatları, giyimleri, saç modelleri, yaşam şekilleri, gelenek ve inançları gibi tümüyle Kızıldereli yaşamına yönelik unsurları resimler ile konu etmiştir.

Dünyadaki folklorik temalı resim örnekleri geleneksel görüntülerin, geleneksel özelliklerin evrensel bir boyutu olduğunu ortaya koymaktadır. Kişilerin Amerikan, Alman, Kızıldereli, Hintli veya kuzeyden, doğudan, batıdan olması hiç önemli değildir. Önemli olan tüm bu örneklerden görüldüğü üzere insanların aynı ümit, aynı acı, aynı sevinç ve aynı korkularının mirassal nitelikleriyle kültür varlıklarının içinde yer almış olmasıdır (MC. Coy 1986: 27)

Türk resim sanatında da Anadolu'daki izler; elişleri, nakışlar, motifleri Cumhuriyetten bu yana evrensel bir plastik dille ele alınmıştır. Daha önceki satırlarda o adı geçen Turgut Zaim, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Fikret Otyam'ın belgesi yaklaşımlarının yanısıra; Nurullah Berk, Abidin

Elderođlu, Malik Aksel, Zeki Faik İzer daha soyutlamacı bir yaklaşımla ele almışlardır, bu bahsedilen Anadolu etkilerini.

Yörükler de bu bakış açısıyla; yani çevresel çağdaş plastik kurguyu yansıtarak ele alınmış bir Anadolu yaşam biçimidir.

Yörükler, etnik bir özelliği olmayan, geçimleri tamamen hayvancılığa dayalı, kısı sahilde, yazı yaylada geçiren, at ve develerle, koyun sürüleriyle göç ederek yaşamlarını sürdüren insan topluluğudur (Dulkadir 1993:3). Yörüklerin kullandıkları motifler bir dildir.

Onlar, her obje, her yarış, her ilmekle duygularını ifade ederler.

İnançlarında hala Şamanizm'in etkileri; hayvan tırnaklarıyla, gök boncuğu, hayvan tüyleriyle günümüze kadar gelmiştir.

Bu renkli, coşkulu, masalsı dünya resimlere dönüştüğünde; bu geleneksel tema geleneksel değil evrensel bir plastik yaklaşımla yansımıştır, fırçaya, renklere ve kurguya...

Geleneksel tema olan Yörüklerin; geleneksel yanlarının evrensel bir boyutunun olduğunun bilinmesi plastik çözümlenelerde etkili olmuştur.

Resimlerdeki renkler; hem temanın taşıdığı, hem iç dünyanın renkleridir. Biçimler ve fırça hareketliliği bu yaşam şeklinin ruhta yarattığı coşkunun, soyutlanarak oluşmasından, içsel yapıdaki expressiondan, anlık duygularından, ruhsal gelgitlerden yola çıkılarak kurgulanmıştır.

İnsan dünyanın neresinde olursa olsun, aynı ümidi, aynı aşkı, aynı korkuyu, aynı sevinci, aynı acıyı hisseder. Bu duygular insanı ve gelenekleri var eder.

Birçok Asya ve Afrika ülkelerinde birbirleriyle hiçbir kültürel bağı bulunmayan, geleneksel toplumlarda insanların üstlerinde veya evlerinde bulundurdukları korunma, doğurganlık, minnet, nazar, bereket amaçlı objeler ortak sembollere dönüşürler. İşte bu; gelenekselliğin evrensellik boyutudur. İnsan söz konusu olduğunda; insani özelliklerin dili, dini, ırkı yoktur.

Bu bakış açısıyla Yörükler: çağdaş plastik bir dille ifade edilmiştir.

KAYNAKÇA

DULKADİR, Hilmi. “**Toros Sarıkeçililerinde Göçer Hayatı ve Etroğrafya, Folklor, Edebiyat: Erciyes Üni. Sos. Bilim Enst.**” (Yayınlanmış Doktora Tezi), 1993

ERDAL, Turan. “**Günümüz Türk Resminin Oluşum Sürecinde Bedri Rahmi Eyüboğlu**”, İstanbul: Can Yayınevi, 1984

KASFİR, Littlefield Sidney. “**Contemporary African Art**”, Thomas and Hudson

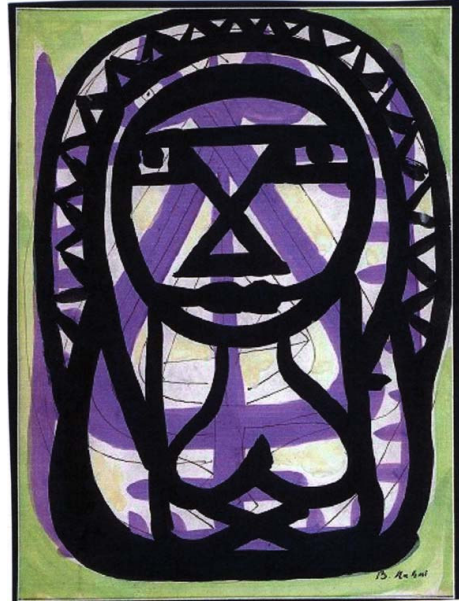
ABRAMS, M., N. YUKİ. “**Indian Contemporary Painting**”, Tuli-Neville, NewYork: Abrams 1998

CARUANA Wally. “**Aboriginal Art**”, Newyork. Thomas and Hudson 1993

COY, McRonald. “**Painted Words**”, R.Lee White and Plains Indian Pictography. Phoenix Arizona: Heard Museum, 1986

TANSUĞ, Sezer. “**Beş Gerçekçi Türk Ressam**”: İstanbul, Gelişim Yayınları: 1976

RESİMLER

Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Aşık Veysel”. 1953 Bedri Rahmi Eyüboğlu “Çamcıklıgelin” 1955

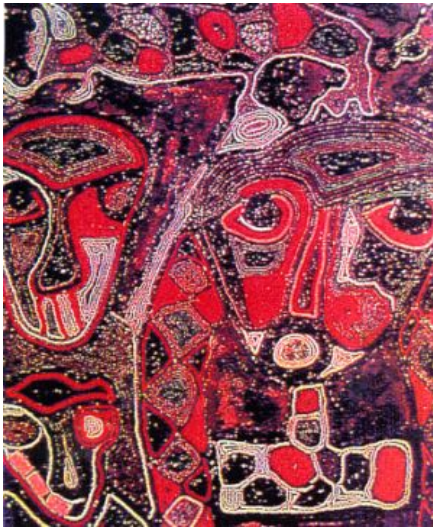

Ginger Riley, "Ülkem (munduwalawala)" 1988

Zerihan Yetmgeta, Beeded Mosaics, 1997

Timoh Buraimoh, "Konuşan Renkler" Beeded Mascias, 1964

Karel Appel "Questioning Children", 1948

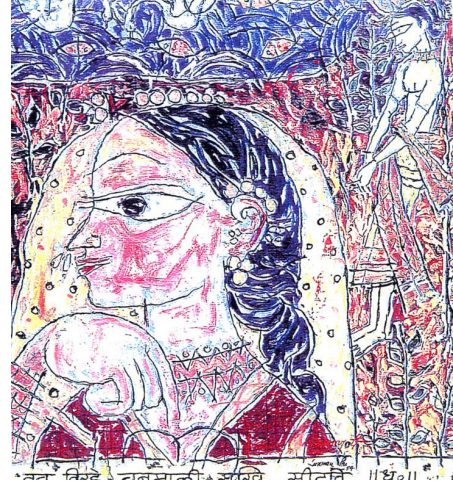
Fikret Otyan

Lee White "Mived", 1985

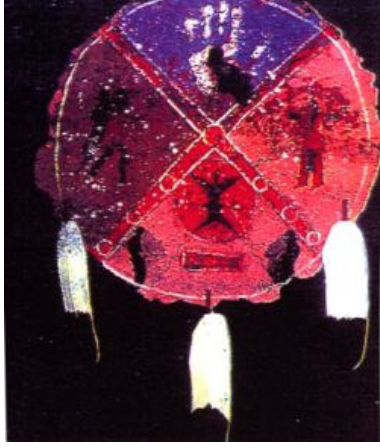

Sultan Ali "Köy Hayatı (Village Life)", 1957

Pai Lavman, "Hintli Kadın (Geet Gavinda Serisi)", 1954

a. Lee White, "Screams to Heaves", 1985

b. Lee White, "Sara's Shield Forever", 1985

Yörük Kadını

Mdf üzerine akrilik “Çadır” Burcu Arıcı

Mdf üzerine akrilik “Kına” Burcu Arıcı

Tuval üzerine akrilik “Gelin” Burcu Arıcı

İğne Oyları

Mdf üzerine akrilik “Melek Yörük” Burcu Arıcı